

**Recenzja książki Aliny Szczurek-Boruty
*O przygotowaniu nauczycieli do pracy
w warunkach wielokulturowości – konteksty,
opinie studentów, propozycje*, Wydawnictwo
Adam Marszałek, Toruń 2014, ss. 300**

Edukacyjny rynek wydawniczy wzbogaciła nowa praca z obszaru pedagogiki międzykulturowej. Prezentowana książka stanowi naukową kontynuację rozważań zaprezentowanych w poprzedniej publikacji Aliny Szczurek-Boruty pt. *Doświadczenia społeczne w przygotowaniu przyszłych nauczycieli do pracy w warunkach wielokulturowości* (Toruń 2013). Przedmowę do niniejszej książki przygotował Tadeusz Lewowicki. Profesor, prezentując czytelnikom problematykę i znaczenie podjętych treści, zaznacza, że dotyczą one wielu subdyscyplin nauk o wychowaniu w Polsce (m.in. pedagogiki porównawczej, edukacji wielokulturowej, pedagogiki społecznej). Pierwszy rozdział książki poświęcony został edukacji nauczycielskiej w kontekście społeczno-kulturowym. Autorka, analizując problematykę przygotowania i funkcjonowania nauczyciela w wielokulturowym świecie, słusznie porusza kwestie związane m.in. ze współczesnymi uwarunkowaniami tych procesów i zmianami, jakie nastąpiły w ostatnich latach (np. wprowadzone Krajowe Ramy Kwalifikacji w Polsce). Powołując się na poglądy pedagogów międzykulturowych, Alina Szczurek-Boruta wyraźnie podkreśla, że powodzenie w pracy nauczyciela wynika z odpowiedniego wcześniejszego przygotowania zawodowego. W tym aspekcie, w jednym z podrozdziałów, Autorka prezentuje wiele stanowisk, modeli i teoretycznych koncepcji przygotowania przyszłych nauczycieli do pracy w środowiskach zróżnicowanych kulturowo oraz kształtowania kompetencji niezbędnych podczas kształcenia w warunkach wielokulturowych.

W pracy wiele uwagi poświęca się idei konstruktywizmu, cieszącej się w ostatnim czasie popularnością teorii wyjaśniającej mechanizmy uczenia się, które najogólniej ujmując, polegają na konstrukcji rzeczywistości. W myśl tej zasady wiedza jest konstruowana przez samych uczniów, a ogromną rolę odgrywa tu pryzmat doświadczeń jednostki¹. I tak, w rozdziale drugim, w świetle założeń tej koncepcji, omówione zostały metodologiczne podstawy przeprowadzonych badań, natomiast w kolejnych częściach książki – ich rezultaty. Warto podkreślić, że w badaniach wzięło udział 1500 studen-

¹ Por. K. Borawska-Kalbarczyk, *Kompetencje informacyjne uczniów w perspektywie zmian szkolnego środowiska uczenia się*, Warszawa 2015, s. 187.

tów – przyszłych nauczycieli – z 12 szkół wyższych (zarówno publicznych, jak i niepublicznych). W rozdziale trzecim monografii ukazano wiele interesujących danych odnoszących się do zagadnień związanych z jednym z głównych obszarów badawczych współczesnej dydaktyki – problematyki uczenia się. Przedstawiony został stosunek przyszłych nauczycieli do uczenia się od Innych i nauczania ich. Jak dowodzą przeprowadzone badania, jest on zależny od wielu czynników (takich, jak np. konkretna sytuacja i jej kontekst). W rozdziale tym zaprezentowano również czynnikową analizę przestrzeni uczenia się z punktu widzenia indywidualnego i społecznego, szczególnej uwadze poddano zagadnienie potencjału społeczno-gospodarczego w kontekście uczenia się przyszłych nauczycieli. Prezentowane w tym rozdziale treści, jak wyjaśnia Alina Szczurek-Boruta, pozwalają na „[...] poznanie/określenie warunków uczenia się od Innych. Na podstawie uzyskanych wyników można wskazać, jak systemowo, społecznie i jednostkowo wspierać optymalny przebieg uczenia się, by mówić o jakości i efektywności edukacji”².

Problematyka przygotowania do pracy pedagogicznej w warunkach wielokulturowości to bardzo ważne zagadnienie dzisiejszego funkcjonowania tej grupy zawodowej, chociażby ze względu na charakter nie tylko współczesnych, ale i przyszłych społeczności. Opinie studentów na temat takiego przygotowania w kształceniu w szkole wyższej nie są jednak optymistyczne. Jak się okazuje, około 40% badanych wyraża przekonanie o posiadaniu umiejętności i kompetencji społecznych, wiedzy oraz kompetencji w komunikacji międzykulturowej. Jednak ocena przygotowania pedagogicznego studentów w zakresie realizacji treści wielo- i międzykulturowych nie jest zadowolająca i budzi wiele pytań. Z pewnością czytelnik na wiele z nich może uzyskać odpowiedź, studiując kolejne podrozdziały omawianej książki, gdzie m.in. zaprezentowano czynnikowe ujęcie wymiarów przygotowania do pracy w zawodzie nauczyciela, również w kontekście potencjału społeczno-gospodarczego i kulturowego. Kontynuację podjętych treści stanowi kolejny, piąty rozdział książki, w którym analizie poddano potrzeby i oczekiwania studentów – przyszłych nauczycieli – do pracy w warunkach wielokulturowości. Jak dowodzą zebrane opinie, szkolnictwo wyższe (zarówno publiczne, jak i niepubliczne), wykazuje wiele zaniedbań również w kwestii tego rodzaju przygotowania. Badani wskazują m.in. na brak przedmiotów o treściach wielokulturowych czy sytuacji edukacyjnych, które mogłyby stanowić okazję do dostarczania wiedzy i kształtowania umiejętności potrzebnych do funkcjonowania w wielokulturowym świecie. Pod osąd studentów poddano również kwestię uczenia się od Innych czy potrzebę kształcenia ustawicznego. Studenci zapytani o własne propozycje rozwiązań w przygotowaniu do pracy w warunkach wielokulturowych, również wskazują na wiele przykładów takich działań. Jak podkreśla Autorka, zebrane opinie „[...] mogą być asumptem do podjęcia odpowiednich działań w zakresie kształcenia nauczycieli i rozwoju u nich świadomości uczenia się od Innych, od własnych uczniów, ale też od innych nauczycieli i rodziców. W ten sposób można zmieniać nie tylko nastawienie do Innego, ale może to zaowocować kształtowaniem młodego pokolenia – obecnych uczniów – otwartych, wrażliwych i świadomych”³.

² A. Szczurek-Boruta, *O przygotowaniu nauczycieli do pracy w warunkach wielokulturowości – konteksty, opinie studentów, propozycje*, Toruń 2014, s. 118-119.

³ Tamże, s. 163.

Snując rozważania o wielokulturowości, nie można pominąć tematu konstruowania tożsamości. Stąd też, w jednym z kolejnych rozdziałów, Autorka prezentuje zagadnienie poczucia tożsamości badanych studentów. Ogromna naukowa wartość treści zawartych w tej części pracy wiąże się z faktem, że wśród respondentów znalazła się grupa osób zamieszkujących tereny pogranicza, gdzie interpretacje problematyki poczucia tożsamości wydają się bardziej złożone, ale i interesujące, często indywidualne i niepowtarzalne. Autorka poddała analizie wybrane identyfikacje społeczne studentów (m.in. człowiek, wierzący, Polak, Europejczyk), jak i poczucie tożsamości wielowymiarowej. Omawiana już uprzednio w publikacji problematyka potencjału gospodarczego oraz kapitału społeczno-kulturowego odgrywa tu ogromną rolę.

Interesującym zagadnieniem, wzbogacającym i podnoszącym wartość poznawczą książki jest autorska propozycja modelu wielostronnego przygotowania nauczyciela do pracy w warunkach wielokulturowości. Koncepcja ta powstała na podstawie przeprowadzonych i zaprezentowanych w poszczególnych rozdziałach książki badań i stanowi teoretyczną konstrukcję, w której odzwierciedlone zostały określone cechy przygotowania do pracy w zawodzie nauczyciela. Model ten wyznaczają cztery związane ze sobą elementy – doświadczenia ludzkiej egzystencji, wartości, przestrzenie uczenia się, organizacja kształcenia. Jak podkreśla Autorka, model ten może pełnić istotną funkcję w wyjaśnianiu zjawisk dotyczących nauczycielskiej edukacji.

Książka z pewnością stanowi bogate źródło wiedzy dotyczącej wielu wymiarów przygotowania nauczycieli do pracy w środowisku zróżnicowanym kulturowo. W odbiorze i interpretacji interesujących wyników badań zapewne pomogą czytelnikowi zarówno teoretyczne wprowadzenia do każdego rozdziału, jak i trafne konkluzje umieszczone na końcu każdej części. Dodatkowym atutem pracy jest umieszczony obok bogatej bibliografii spis publikacji z serii „Edukacja Międzykulturowa” z lat 1992-2013 przygotowywanej przez Społeczny Zespół Badań Kultury i Oświaty Pogranicza oraz Zakład Pedagogiki Ogólnej Uniwersytetu Śląskiego, Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie, przy współpracy Wyższej Szkoły Pedagogicznej Związku Nauczycielstwa Polskiego w Warszawie.

Prezentowana publikacja doskonale nie tylko wpisuje się w dyskurs o aktualnym problemie edukacyjnym, dotyczącym ważnych elementów działalności pedagogicznej w zakresie edukacji szkolnej. Książka koniecznie powinna być przedmiotem studiów i analiz studentów kierunków pedagogicznych, zwłaszcza nauczycielskich, jednak zainteresować powinna wszystkich, którym nie jest obojętny los współczesnych szkół, zwłaszcza tych, jakie funkcjonują w warunkach różnorodności kulturowej.

Alina Szwarc
Uniwersytet w Białymstoku

